

Rok 2010 v našem zemědělství

V českém zemědělství došlo během posledních dvou desetiletí k rozsáhlým změnám. Jejich průběh mapují Agrocenzy. První z nich se konal v roce 1995, další následovaly v letech 2000 a 2010. **Co ukázal Agrocenzus 2010** a jak jsme na tom v porovnání s ostatními evropskými zeměmi?

V rámci celé Evropské unie klesá počet zemědělských subjektů. Od roku 2003 došlo v celé EU27 k poklesu téměř o pětinu. Menším tempem se snižuje i výměra obhospodařované zemědělské půdy. V některých státech – Bulharsku, Lotyšsku a Estonsku – naopak došlo k jejímu nárůstu.

Družstev o čtvrtinu méně

Výsledky strukturálního šetření v roce 2010 ukázaly, že během uplynulých 10 let u nás klesl počet zemědělských subjektů o 13,8 %. Svou zemědělskou činnost ukončily především subjekty fyzických osob (úbytek o 16,6 %); jedním z důvodů bylo to, že právní forma „samostatně hospodařící rolník“

Agrocenzus 2010 – Strukturální šetření v zemědělství a metody zemědělské výroby

Zjišťoval údaje o velikosti a struktuře zemědělských subjektů, jejich výrobní orientaci, vybavenosti a o mimozemědělských a doplňkových činnostech. Účastnily se ho **všechny země Evropské unie** spolu s Norskem, Švýcarskem, Srbskem a Černou Horou. Agrocenzy jsou pořádány v desetiletých intervalech od roku 1930. Nejprve probíhaly pod vedením Mezinárodního institutu pro zemědělství (IIA), od roku 1950 je koordinuje organizace OSN pro výživu a zemědělství (FAO). Statistický úřad Evropské unie zajišťuje šetření podle metodiky FAO od roku 1970.

Souhrnné výsledky pro celou republiku zahrnuje publikace **Agrocenzus 2010 – Strukturální šetření v zemědělství a metody zemědělské výroby**, která vyšla v srpnu 2011 (<http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/2126-11>). Další díl zaměřený na výsledky za jednotlivé kraje a okresy vyšel v říjnu 2011 a nese název **Agrocenzus 2010 – regiony** (<http://czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/2129-11>). V současné době je připravován třetí díl publikace, který se bude zabývat analytickým vyhodnocením výsledků a typologií farem podle hospodářské velikosti a výrobního zaměření.

byla k 1. květnu 2009 zrušena. Některé fyzické osoby tedy ukončily podnikání a ty, které pokračovaly v zemědělské činnosti, se musely přeregistrovat jako zemědělství podnikatelé (zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství). Počet subjektů právnických osob se zvýšil (nárůst o 9,1 %), zejména společnosti s ručením omezeným (nárůst o 33,7 %), počet družstev však poklesl o více než čtvrtinu (-28,8 %).

Zemědělské půdy ubývá

Česká republika si dlouhodobě udržuje první místo v průměrné výměře obhospodařované zemědělské půdy na jeden zemědělský subjekt ve srovnání s ostatními zeměmi EU27. Nicméně celková výměra obhospodařované země-

dělské půdy se pozvolna snižuje – v období 2000 až 2010 došlo k jejímu úbytku o 120 900 ha. V současné době zemědělské subjekty obhospodařují 3 483 500 ha, což představuje 96,6 % výměry v roce 2000. Během uplynulých deseti let docházelo k přesunům zemědělské půdy mezi subjekty fyzických a právnických osob. Zatímco subjektům fyzických osob přibyla zemědělská půda o 9,7 % ve srovnání s rokem 2000, subjektům právnických osob ubyla o téměř 8 %. Výrazný, téměř třetinový

úbytek (-30,7 %) obhospodařované zemědělské půdy zaznamenala družstva.

V současnosti se na celkovém počtu subjektů podílí fyzické osoby z 86,5 % a právnické osoby z 13,5 %, přičemž právnické osoby obhospodařují 70,9 % a fyzické osoby 29,1 % zemědělské půdy.

Celkový počet zemědělských subjektů tedy klesá rychleji než výměra obhospodařované zemědělské půdy a průměrná výměra zemědělského subjektu se zvyšuje – v současnosti dosahuje hodno-

ty 152,36 ha oproti 135,82 ha na 1 subjekt v roce 2000. Průměrná výměra subjektů fyzických osob činila na začátku dekády 38,96 ha, na konci dekády se zvýšila o třetinu, tj. na 51,23 ha. Naproti tomu u subjektů právnických osob došlo ve stejném období k poklesu průměrné výměry z 948,23 ha na 801,23 ha.

Rostlinná výroba vede

Největší počet zemědělských subjektů se zabývá rostlinnou výrobou

(8 848 subjektů; tj. 38,7 %), následuje živočišná výroba (7 399 subjektů; 32,4 %) a pak smíšené hospodářství (6 245 subjektů; 27,3 %). Zbylé 372 subjekty (1,6 %) se zabývají udržováním zemědělské půdy v dobrém zemědělském a environmentálním stavu.

Téměř 85 % zemědělských subjektů se zabývá výhradně zemědělskými činnostmi, zbylých 15 % vykonává i nezemědělské činnosti, přičemž 11 % subjektů vykonává pouze jednu nezemědělskou činnost a zbylá 4 % dvě nebo více činností. Oproti roku 2000 došlo k ústupu nezemědělských činností. Tehdy uvedlo 13 % subjektů jednu nezemědělskou činnost a 6 % dvě a více činností. Mezi ně v roce 2010 nejčastěji patřily zemědělské smluvní práce pro jiný podnik (30 %), jiné než zemědělské smluvní práce (21 %) a cestovní ruch, ubytování a ostatní rekreační činnosti (13 %).

Jiná struktura pracovníků

Od roku 2000 do roku 2010 se snížil počet pracujících v zemědělství z 222 693 osob na 186 100 osob, přičemž podíl pravidelně zaměstnaných pracovníků klesl z 82 % na 71 %.

Zastoupení žen mezi pravidelně zaměstnanými pracovníky kleslo z 35,2 % na 33,4 %. Největší procento žen je zaměstnáno v zemědělství v Jihomoravském kraji (36,1 %), nejméně v Karlovarském kraji (26,1 %).

V roce 2010 bylo celkem 3 863 pracovníků zaměstnáno v zemědělství nepřímo, tj. přes agenturu práce nebo jako osoby samostatně výdělečně činné. Vedoucí pracovníci v podnicích právnických osob mají ve třech čtvrtinách případů úplné zemědělské vzdělání (tj. minimálně střední s maturitní zkouškou), zatímco v podnicích fyzických osob má téměř polovina

Základní charakteristiky zemědělských subjektů v Agrocencích 2000 a 2010*

Subjekty	Ukazatel	2000	2010	Index 2010/2000
Zemědělské subjekty celkem	Počet subjektů	26 539	22 864	86,2
	Výměra (ha)	3 604 400	3 483 500	96,6
	Průměrná výměra (ha)	136	152	112,2
Subjekty fyzických osob	Počet subjektů	23 714	19 781	83,4
	Výměra (ha)	923 775	1 013 303	109,7
	Průměrná výměra (ha)	39	51	131,5
Subjekty právnických osob	Počet subjektů	2 825	3 083	109,1
	Výměra (ha)	2 680 625	2 470 197	92,2
	Průměrná výměra (ha)	949	801	84,4

* Vzhledem k tomu, že se prahové hodnoty v roce 2000 lišily od hodnot stanovených pro rok 2010, jsou v tabulce pro rok 2000 uvedeny hodnoty přepočtené na prahové hodnoty pro rok 2010.

Zdroj: ČSÚ

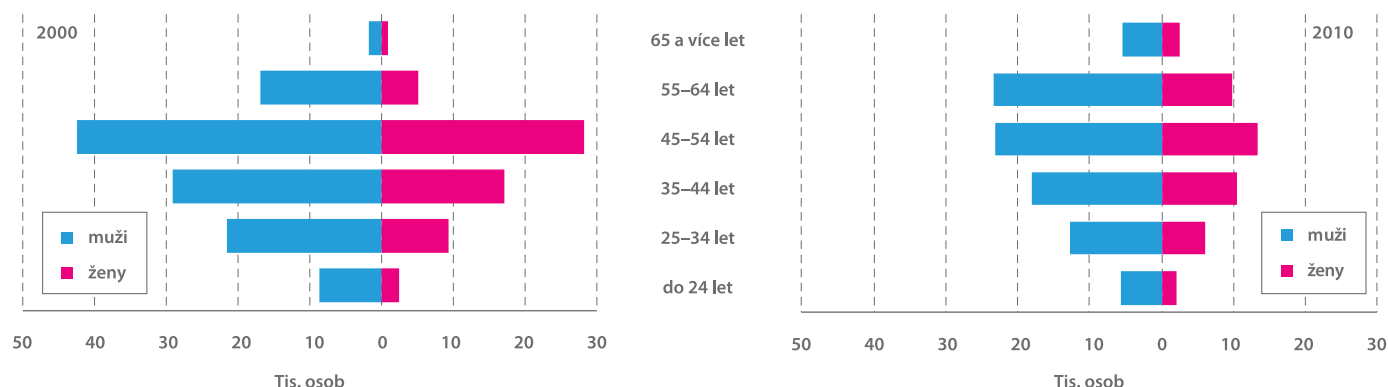
Mezinárodní srovnání základních charakteristik z šetření Agrocensus 2010 (předběžné výsledky)

	Zemědělské subjekty		Obhospodařovaná zemědělská půda		Průměrná výměra na 1 subjekt
	tis.	% z celkového počtu	tis. ha	% z celkové rozlohy	
EU27	12 053,8	100,0	170 027,3	100,0	14,1
Česká republika	22,9	0,2	3 483,5	2,0	152,4
Německo	299,1	2,5	16 704,0	9,8	55,8
Španělsko*	989,8	8,2	23 752,8	14,0	24,0
Francie	514,8	4,3	27 090,0	15,9	52,6
Maďarsko	577,0	4,8	4 610,9	2,7	8,0
Rakousko	154,0	1,3	2 997,1	1,8	19,5
Polsko	1 505,7	12,5	14 384,1	8,5	9,6
Rumunsko	3 856,3	32,0	13 298,2	7,8	3,4
Slovensko**	69,0	0,6	1 936,6	1,1	28,1
Velká Británie	202,4	1,7	15 918,0	9,4	78,6

(* data z roku 2009; ** data z roku 2007)

Zdroj: Eurostat

Věková struktura v zemědělských subjektech v letech 2000 a 2010

Zdroj: ČSÚ

vedoucích pracovníků jen praktické zkušenosti v oboru.

Věková struktura pracovníků v zemědělství se ve srovnání s předchozími šetřeními stále posouvá směrem k vyšším věkovým skupinám. V roce 2000 tvořili největší podíl pracovníci ve věku 45 až 54 let, nyní se vyrovnaly počty mezi touto skupinou a skupinou 55 až 64 let. Podíl pracovníků nad 65 let vzrostl z 1,5 % na 5,9 %, naopak podíl pracovníků do 24 let se téměř nezměnil (5,7 % v roce 2000 a 5,8 % v 2010). V subjektech právnických osob je zaměstnáváno jen velmi málo lidí z nejmladší i nejstarší věkové skupiny (4,6 % do 24 let a 3,0 % nad 65 let), v subjektech fyzických osob je věková struktura vyrovnanější a jmenované dvě skupiny tvoří 7,9 % a 10,7 % pravidelně zaměstnaných pracujících.

Travních porostů více

Zemědělská půda zaujímá 44,2 % z celkové rozlohy České republiky. Obhospodařovaná zemědělská půda je pak využívána ze 72,2 % jako orná půda, 26,7 % tvoří trvalé travní porosty a 1,2 % trvalé kultury. Oproti roku 2000 došlo k úbytku celkové rozlohy obhospodařované zemědělské půdy i orné půdy, naopak vzrostl podíl trvalých travních porostů.

Největší plochu orné půdy v současnosti zaujímají obiloviny (57,7 %) a z nich pšenice (33,1 %), následují technické plodiny (19,8 %) a pícniny na orné půdě (15,9 %). Největší nárůst mezi roky 2000 a 2010 byl zaznamenán u řepky a řepice (+39 tis. ha), ostatních olejnin (+32 tis. ha) a kukuřice (+22 tis. ha). Naopak poklesl zájem o pěstování víceletých pícnin (-114 tis. ha), pšenice (-88 tis. ha), ječmene (-62 tis. ha) a brambor (-12 tis. ha).

Největší plochy oseté obilovinami lze najít v okrese Znojmo (66 504 ha), z toho 37 224 ha zaujímá pšenice a 15 740 ha kukuřice na zrno. Cukrovka má největší osevní plochy v okrese Olomouc (5 526 ha), řepka a řepice v okrese Třebíč (12 311 ha). Brambory se pěstují na největších výměřích v okrese Pelhřimov (4 068 ha), pícniny v okresech Třebíč (14 061 ha) a Havlíčkův Brod (13 949 ha). Nejrozsáhlejší trvalé travní porosty se nacházejí v okrese Klatovy (40 416 ha) a ovocné sady v okrese Kolín (1 635 ha). Orná půda tvoří největší podíl z obhospodařované zemědělské půdy v okresech Nymburk, Vyškov, Kladno a Znojmo (ve všech čtyřech okresech nad 95 % výměry zemědělské půdy). V okrese Břeclav se na 11 % výměry obhospodařované zemědělské půdy (6 977 ha) rozprostírají vinice.

Úbytek 1,5 mil. prasat

Také v živočišné výrobě došlo ve sledovaném období ke změnám. Mezi roky 2000 a 2010 byly zredukovány stavy zvířat, s výjimkou ovcí a beranů (+118 tis. ks). Ubylo celkem 216 tis. ks skotu, 1 525 tis. ks prasat a 4 998 tis. ks drůbeže. Výrazně se redukovaly i netradiční chovy, jako chov křepek nebo kožešinových zvířat (současné stavy činí pouze 5 %, resp. 6 % stavů v roce 2000).

Největší intenzita chovu skotu byla zjištěna v okrese Ústí nad Orlicí (70 ks/100 ha zem. půdy). Nejrozsáhlejší chov ovcí je v okrese Vsetín (32 ks/100 ha zem. půdy). Nejvíce prasat se chová v okrese Semily (309 ks/100 ha orné půdy).

Včelařstvím se zabývá 530 zemědělských subjektů. Nejvíce z nich – 28 subjektů – je soustředěno v okrese Strakonice.

Změny ve výměřích obhospodařované zemědělské půdy mezi roky 2000 a 2010 (tis. ha)			
	2000	2010	Změna 2000–2010
Obhospodařovaná zemědělská půda celkem	3 604,4	3 483,5	-120,9
Orná půda	2 738,4	2 513,8	-224,5
Chmelnice	7,0	5,7	-1,2
Vinice	10,6	14,3	3,8
Zelinářské zahrady	4,6	0,2	-4,4
Ovocné sady	22,1	20,5	-1,6
Trvalé travní porosty	821,8	928,8	107,1

Zdroj: ČSÚ

Populární ekofarmy

V režimu ekologického zemědělství hospodaří celkem 2 357 zemědělských subjektů na 398 592 ha zemědělské půdy, z toho je 96 163 ha půdy v přechodném období.

Na 86,4 % výměry ekologicky obhospodařované zemědělské půdy se rozkládají trvalé travní porosty, 12,5 % výměry zaujímá

orná půda a zbylých 1,1 % trvalé kultury. S převahou trvalých travních porostů souvisí zaměření na chov koz (40,1 % z celkového počtu chovaných zvířat), ovcí (38,5 %) a koní (20,5 %). Dále se ekologicky chová 13,1 % skotu, 0,3 % prasat a 0,1 % drůbeže.

Počet subjektů zabývajících se ekologickým hospodařením mezi roky 2000 a 2010 vzrostl pětinásobně (ze 438 subjektů na 2 357 subjektů). Výměra obhospodařované zemědělské půdy v režimu ekologického hospodaření se ztrojnásobila (ze 132 244 ha na 398 592 ha).

Zatímco v Karlovarském kraji hospodaří ekologicky dvě pětiny zemědělských subjektů, méně než 5 % jsou zastoupeny ekofarmy

v rámci Prahy, Středočeského a Jiho-moravského kraje.

Ptali jsme se poprvé

Novou součástí Agrocenzu 2010 bylo Šetření o metodách zemědělské výroby (SAPM). Z jeho výsledků lze například stručně zmínit, že na 64 % výměry orné půdy se používají konvenční metody orby, 55 % výměry orné půdy je v zimním období chráněno výsevem běžných ozimů. Celkem 85 % ustajovacích kapacit pro skot představuje volně ustájení a 68 % ustajovacích kapacit pro drůbež tvoří bateriové klece. Dále bylo zjištěno, že z 35 % subjektů, které vlastní skladovací zařízení na chlévský hnůj, mají jen 2 % zakryté zařízení. Více než

Typologie farem

Úkolem Agrocenzu 2010 bylo také zabezpečení podkladů pro pro-počty typologie farem podle hospodářské velikosti a výrobního zaměření, které Český statistický úřad zpracovává společně s Ústavem zemědělské ekonomiky a informací. Zemědělské subjekty jsou zde klasifikovány do devíti obecných typů výrobního zaměření, které se dále dělí na hlavní a speciální typy, a do 14 tříd ekonomické velikosti. Typologie farem je společná pro všechny státy EU. V neposlední řadě je šetření také podkladem pro aktualizaci registru farem, který slouží jako základna pro každoroční zjišťování v zemědělství. Výsledky šetření budou využity pro formování zemědělské politiky jak v Evropské unii, tak v České republice.

polovina (53 %) plochy zeleniny a jahod byla v roce 2010 zavlažována. Od října 2009 do září 2010 bylo k zavlažování spotřebováno odhadem 11 147 tis. m³ vody.

Marcela Mácová
oddělení statistiky zemědělství
a lesnictví

Šetření podle evropských pravidel

Evropská legislativa nařizuje zahrnout do šetření všechny zemědělské podniky, které využívají alespoň **jeden hektar zemědělské půdy** nebo i méně, pokud pěstují vybrané plodiny či chovají určitý počet hospodářských zvířat.

Pokud členské státy používají prahovou hodnotu vyšší než jeden hektar, musí splnit povinnost pokrýt alespoň 98 % obhospodařované zemědělské půdy a alespoň 98 % z celkového počtu velkých dobytčích jednotek.

V České republice bylo pro splnění tohoto kritéria nutno získat data od zemědělských subjektů, které obhospodařují nejméně 5 ha vlastní nebo najaté zemědělské půdy nebo 1 ha sadů, případně 3 500 m² vinic. Dále se šetření týká subjektů, které pěstují zeleninu, jahody a květiny na ploše od výměry 2 500 m² ne-

K čemu slouží velká dobytčí jednotka?

Ke srovnání různých kategorií domácích zvířat. Pro lepší představu: například jedna dojnice odpovídá dvěma chovným prasnicím nebo deseti ovcím.

bo chovají 5 kusů skotu či 10 kusů prasat, případně 10 kusů koz a ovcí, anebo 100 kusů drůbeže včetně běžců (tj. pštrosů a příbuzných druhů).

Oproti poslednímu strukturálnímu šetření v zemědělství v roce 2007 bylo možné v Agrocenzu 2010 některá data získat z admi-

nistrativních zdrojů, a tím redukovat rozsah výkazu. Týká se to především údajů o využití dotačních opatření pro rozvoj venkova. Ze stejného důvodu byl dotazník koncipován tak, aby zemědělské subjekty nemusely duplicitně vyplňovat údaje, které již poskytly v rámci běžných výběrových šetření „Výkaz o plochách osevu zemědělských plodin“ a „Soupis hospodářského zvířectva“.

Vlastní šetření Agrocenzu 2010 probíhalo v období od 1. září do 15. listopadu 2010. Právníckým a fyzickým osobám s větším rozsahem výroby byl výkaz zaslán poštou. U zemědělců s menším rozsahem prvovýroby bylo zjišťování provedeno tazateli přímo v místě jejich působení.

Marcela Mácová
oddělení statistiky zemědělství
a lesnictví